

Informacje dla lekarzy analizujących receptury ziołowe medycyny chińskiej stosowane w profilaktyce i leczeniu epidemii COVID-19

Studiując dokładnie receptury chińskie i dociekliwie sprawdzając ich skład można zauważyć, że są w nich pojedyncze zioła, które w różnych *Materia Medica* opisane są jako toksyczne.

Medycyna chińska, już od swoich początków zna i uwzględnia kwestię toksyczności składników pożywienia, ziół i niektórych receptur zawierających zioła toksyczne. To nie jest jednak powód, by generalizować, i twierdzić, że „zioła chińskie są niebezpieczne” – na tej samej zasadzie można by przecież, na dodatek całkowicie prawomocnie, mówić, że „leki medycyny zachodniej są niebezpieczne, a nawet mogą doprowadzić do śmierci” – wystarczy przecież czytać ulotki i prasę fachową... Nie zamierzam jednak drażnić tego tematu.

Według dawnej chińskiej tradycji medycznej generalnie wszystkie zioła uważano za toksyczne i ich stosowanie wymagało wiedzy, a przedawkowanie niesło ryzyko zaburzenia równowagi organizmu. W wąskim znaczeniu „toksyczność” rozumiano jako możliwość wystąpienia niekorzystnych skutków ubocznych w przypadku błędnego zastosowania ziół lub podania ich w zbyt dużej dawce.

Receptury ziołowe przepisywane być powinny wyłącznie przez kompetentnego lekarza TCM lub terapeutę TCM, po przedniej diagnozie zgodnej z zasadami medycyny chińskiej (a nie zachodniej!). W medycynie chińskiej nie ma więc mowy o generalnej recepturze „przeciwko wirusom”, tym bardziej, że w medycynie chińskiej w ogóle nie występuje pojęcie „wirus” czy „bakteria”, a mimo to, znakomicie sobie ona radzi z profilaktyką i leczeniem chorób wywołanych przez wirusy i bakterie – także najcięższych z nich, takich jak np. Ebola, gruźlica wielolekooporna (MDR-TB) itp.

W badaniach wykazano, że spośród około 300 najczęściej stosowanych ziół w medycynie chińskiej kilkadziesiąt środków leczniczych wykazuje działanie przeciwwirusowe¹. Co ciekawe, nawet receptury, które nie zawierają składników o bezpośrednim działaniu przeciwwirusowym wykazują działanie przeciwwirusowe poprzez działanie immunomodulacyjne i poprawiają funkcjonowanie narządów wewnętrznych.

Czas i pora zażywania receptur chińskich są zawsze dokładnie określone przez lekarza TCM, czy terapeutę TCM przepisującego zioła również z uwzględnieniem aktualnie panujących warunków klimatycznych. I tak np. receptury stosowane w leczeniu infekcji COVID-19, zaaprobowane oficjalnie przez instytucje chińskie, w zależności od stadium choroby mają na celu leczenie zaburzenia Powierzchni, Gorąca Płuc, nagromadzenia śluzu w Płucach, itd., ale ich skład jest dostosowany także do pory roku i uwzględnia warunki klimatyczne. Według medycyny chińskiej to, co w podejściu biomedycyny określa się jako bakterie, wirusy lub inne czynniki chorobotwórcze, wpisuje się w kategorię tzw. „zewnętrznych wpływów patogennych”, klasyfikowanych metaforycznie jako Zimno, Wilgoć, Wiatr, Suchość, Gorąco oraz Gorąco późnego lata. Atakują one Powierzchnię, czyli skórę i śluzówki i tą drogą wnikając do organizmu mogą wywołać choroby – chyba, że szybko zostaną usunięte z Powierzchni z użyciem różnych metod rozpraszania i usuwania patogenu na zewnątrz.

¹ John K. Chen, Tina T. Chen (2004): *Chinese Medical Herbology and Pharmacology*, p. 1115.

Toksyczność ziół stosowanych w TCM jest zróżnicowana. Zwykle niepożądane działania występują w przypadku znaczącego przedawkowania tych leków, których LD50 (*dosis letalis*) jest zaledwie kilkunastokrotnie lub kilkudziesięciokrotnie wyższa niż dawka terapeutyczna. Zioła toksyczne w sytuacjach krytycznych, prawidłowo zaordynowane, mogą ratować życie, sięga się po nie zwykle w bardzo poważnych stanach chorobowych, podobnie jak w medycynie akademickiej, gdy stosuje się silnie toksyczne chemioterapeutyki, by leczyć choroby zagrażające życiu.

Zioła toksyczne od tysięcy są w bezpieczny sposób i z dobrymi skutkami leczniczymi stosowane w medycynie chińskiej. Na gruncie tego systemu medycznego doskonale znano toksyczność różnych roślin, toksyczność różnych części tej samej rośliny, jak również metody preparowania toksycznych środków leczniczych, mających na celu zmniejszenie ich toksyczności. Zioła toksyczne, jako silne środki lecznicze, są celowo przepisywane poważnie chorym pacjentom. Bywa, że ich toksyczność jest zmniejszana na drodze odpowiedniego preparowania i skomplikowanej obróbki, bywa też, że celowo stosuje się je w wysoce toksycznej postaci, by zmaksymalizować efekt leczniczy.

I tak np. w przypadku Xi Xin (*Radix Asari*, korzeń kopytnika, czyli tzw. „dzikiego imbiru chińskiego”) roślina ta ma przede wszystkim toksyczne liście i łodygę, zawierające niebezpieczny kwas arystolochowy mogący wywołać nefropatię i mający również działanie kancerogenne, natomiast korzeń ma toksyczność niską lub śladową. W zaleceniach do stosowania zawsze jest zaznaczane, że nie wolno Xi Xin stosować zbyt długo i w większych dawkach, ale przez kilka dni w niewielkich dawkach, szczególnie w rozbudowanych, wieloskładnikowych recepturach można podawać je bez żadnej obawy.

Każdy farmakolog, nieważne, czy chiński czy zachodni, wie bowiem, że toksyczność zależy od: dawki, czasu zażywania, połączenia z innymi składnikami, stanu pacjenta (konstytucja, wiek, ciąża, inne współwystępujące choroby itp.) oraz miejsca występowania danej rośliny (szerokość geograficzna i inne wpływy środowiskowe oraz klimatyczne). Ponadto, współczesne, nowoczesne metody obróbki takie jak koncentraty (CP, granulaty) pozwalają usunąć toksyczne składniki z danego zioła – np. Xi Xin w koncentracie nie jest toksyczny, co jest potwierdzone certyfikatem bezpieczeństwa.

Niektóre zioła toksyczne można w recepturach zamienić na inne nie toksyczne, ale trzeba mieć świadomość, że w wielu przypadkach receptura może mieć wtedy słabsze działanie (choć nie zawsze). I tak np. ziele pręśli chińskiej Ma Huang (*Ephedra sinica*) występujące w recepturze Qing Fei Pai Du Yin („Wywar oczyszczający Płuca i usuwający toksyny”) oficjalnie zalecanej przez chińskie władze medyczne do leczenia epidemii koronawirusa SARS-CoV-2² (od 27 stycznia 2020) może być zastąpione na Zachodzie przez Zi Su Zi 10g plus Sang Bai Pi 10g (łącznie), natomiast zamiast Xi Xin 6g można wstawić Gan Jiang 10g.

Chińska tradycja konstruowania receptur jest unikalna: w każdej recepturze występują różne grupy ziół mające odmienne działania. Skład formuł chińskiej fitoterapii już w epoce powstania

² Diagnosis and Treatment Protocol for Novel Coronavirus Pneumonia (trial Version 7), National Health Commission & State Administration of Traditional Chinese Medicine on March, 2020; <http://www.medycyna-chinska.com/wp-content/uploads/2020/03/Diagnosis-and-Treatment-Protocol-for-Novel-Coronavirus-Pneumonia-trial-version-7.pdf>, str. 12.

słynnego dzieła *Shang Han Lun* (III wiek n.e.) był bardzo rozwinięty, co obserwujemy do dzisiaj.

Każda receptura medycyny chińskiej zawiera:

- zioło zwane "cesarz, król", stanowiące składnik podstawowy formuły;
- zioło (-a) „minister” wspomaga „cesarza” wzmacniając jego efekt terapeutyczny;
- zioło (-a) „oficer, pomocnik, asystent” łagodzi mniej ważne lub drugoplanowe objawy, ewentualnie osłabia toksyczność „cesarza”
- zioło „ambasador”, „przewodnik” kieruje działanie receptury do odpowiednich meridianów lub narządów oraz łagodzi zbyt drastyczne działanie innych ziół – to tzw. zioło kierunkowe. Zioła kierunkowe to unikalne rozwiązanie chińskiej farmakologii, pozwalające precyzyjnie ukierunkować działanie receptury dokładnie tam, gdzie jest to potrzebne!

Aby prawidłowo dobrać zioła, oprócz meridianu i narządu, na który mają działać, trzeba uwzględnić również smak i termikę, a co za tym idzie – kierunek ich działania (zgodnie z zasadą smaków kierunkowych).

Sztuka fitoterapii chińskiej polega na harmonizowaniu i równoważeniu różnych działań terapeutycznych ziół oraz uzyskaniu efektu synergii. Od najdawniejszych czasów znane są niekorzystne połączenia ziół, które niwelują wzajemnie swoje działanie (więc nie są stosowane) oraz kombinacje ziół, które działają kompleksowo i na kilku poziomach, umożliwiając jak możliwie szybkie, całościowe i zindywidualizowane leczenie.

Według chińskiego różnicowania syndromów wzorzec patologii przejawiający się chorobą opisaną jako COVID-19 to: najpierw zablokowanie obiegu funkcjonalnego Płuc przez Zimno Wilgoć, co potem prowadzi do powstania Gorąco w obiegu Płuc, wraz z toksynami w obiegu Płuca i Śledziony (Uwaga: nazwy narządów w rozumieniu medycyny chińskiej, a nie anatomii i fizjologii medycyny zachodniej). Następnie, po transformacji zewnętrznego patogenu w Gorąco, pojawia się w tych narządach Gorąca Wilgoć i śluz³.

Gdy mamy do czynienia z wirusem SARS nCoV-2, to z punktu widzenia medycyny chińskiej mamy następującą sytuację: zewnętrzny patogen Zimnej Wilgoci lub Wiatru z Zimnem i Wilgocią atakuje Powierzchnię – to etap pierwszy. Przez w ten sposób osłabioną Powierzchnię patogen przekształca się Gorąco, atakując przede wszystkim Płuca, ale również Żołądek i Śledzionę – etap drugi. Pojawia się wtedy gorączka i suchy kaszel bez śluzu i duszność, mogą też być wymioty i biegunka. Kolejny etap rozwoju choroby charakteryzuje się dużą ilością nagromadzeń śluzu, wysięków w płucach, a temperatura wzrasta do 39° C – to ostatnia próba zwalczania patogenu przez organizm. Do tego etapu nowo opracowana receptura chińska Qing Fei Pai Du Yin działa doskonale i możliwe jest pełne wyleczenie. Na podstawie chińskich badań wiadomo, że podawanie jej przez 6 dni daje ok. 90% skuteczność leczenia. Również w stanie ciężkim, pod warunkiem że temperaturę uda się utrzymać na poziomie 39° C lub mniej, pacjent ma szansę na wyleczenie w ciągu tygodnia. Natomiast w stanie krytycznym choroby, płuca są dosłownie zalewane przez wilgoć i śluz i tak nim wypełnione w głąbi, że pacjent

³ Sun Peilin, Zhou Wen Sheng: *Acupuncture in the Treatment of COVID-19: An Exploratory Study*, Journal of Chinese Medicine | Issue123 | June 2020; <http://www.medycyna-chinska.com/wp-content/uploads/2020/03/Sun-Zhou-Coronavirus-Acupuncture-Article.pdf>

dosłownie się topi – tu szanse wyleczenia tą recepturą są niewielkie lub żadne – dlatego należy ją podawać jak najszybciej, we wcześniejszych stadiach⁴.

Medycyna chińska oferuje również znacznie precyzyjniej dobierane i modyfikowane receptury – w zależności od stadiów choroby i objawów danego pacjenta⁵. Jednak w przypadku epidemii tego typu zindywidualizowane leczenie jest mniej możliwe, choć w Chinach było również stosowane. Natomiast na Zachodzie raczej nie będzie stosowane – powinniśmy jednak dążyć do tego, by w ogóle było możliwe podawanie pacjentom ogólnej i dobrze sprawdzonej receptury podstawowej, czyli Qing Fei Pai Du Yin, co pozwoli skuteczniej opanować epidemię i ograniczyć śmiertelność.

Pamiętać też należy, że receptura Qing Fei Pai Du Yin jest dozwolona wyłącznie do stosowania w leczeniu chorych, u których już zdiagnozowano występowanie koronawirusa SARS-CoV-2 i nie wolno jej stosować profilaktycznie (ani np. do leczenia grypy, czy innego rodzaju zapalenia płuc). Ma ona usuwać Wilgoć i toksyczne Gorąco z organizmu oraz równoważyć Shao Yang. Do celów profilaktycznych stosuje się inne receptury i to też wyłącznie zgodnie z ich wzorcem patologii, dla którego zostały stworzone. Medycyna chińska posiada też sprawdzone procedury wspierania leczenia COVID-19 akupunkturą⁶. Tak więc typowe na Zachodzie podejście, zgeneralizowane i przypisane do jednostek chorobowych stosowanych w medycynie zachodniej, nie ma nic wspólnego z prawidłowo stosowaną medycyną chińską. Tym bardziej niedopuszczalne jest bezkrytyczne stosowanie receptur chińskich wg „Doktora Google”!

Podkreślić należy, że oficjalne protokoły i receptury oraz powyższe ich objaśnienia są jedynie wytycznymi opracowanymi przez profesjonalistów działających na pierwszej linii leczenia osób zakażonych na koronawirusem SARS-CoV-2. Podobnie jak wszystkie protokoły medyczne, są one przeznaczone wyłącznie jako przydatne odniesienie i nie mogą służyć do samodzielnego podejmowania leczenia na ich podstawie.

Marek Kalmus, 17 marca 2020

Dr Marek Kalmus zajmuje się medycyną chińską od 1986 roku.

Jest założycielem i prezesem honorowym Polskiego Towarzystwa Tradycyjnej Medycyny Chińskiej (PTTMC).

Od 2018 roku jest też członkiem Komitetu Wykonawczego World Federation of Acupuncture Moxibustion Societies (WFAS). Dyrektor Instytutu Medycyny Chińskiej i Profilaktyki Zdrowia w Krakowie. Współpracuje z Shanghai University of Traditional Chinese Medicine oraz Guanxi University of Chinese Medicine w Nanningu.

⁴ Summary of Major Recommendations for COVID – 19 Infection Treatment and Protection of Healthcare Professionals– Experiences of Dr. Gunagxi Li and His Team; ver. 1, March 11, 2020; <http://www.medycyna-chinska.com/wp-content/uploads/2020/03/2020-COVID-INFECTON-STRATEGY.pdf>

⁵ Chinese Herbal Medicine Treatment Protocols for Wuhan Pneumonia; <http://www.medycyna-chinska.com/wp-content/uploads/2020/02/Chinese-Herbal-Medicine-Treatment-Protocols-for-Wuhan-Pneumonia.pdf>

⁶ Guidelines on Acupuncture and Moxibustion Intervention for COVID-19 (second edition), World Federation of Acupuncture-Moxibustion Societies (WFAS); <http://www.medycyna-chinska.com/wp-content/uploads/2020/03/Guidelines-on-Acupuncture-and-Moxibustion-Intervention-for-COVID-19-second-edition-.pdf>